

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje djece: novi smjer u EU politici suradnje

Adam Pokorny

Cjeloživotno učenje je već najmanje 15 godina dio programa politike odgoja i obrazovanja Europske unije. Važnost učenja 'od kolijevke do groba' u svojoj suštini predstavlja današnji pojam 'cjeloživotnog obrazovanja' odraslih, no 'kolijevka' je karika koja još nedostaje, kaže Adam Pokorny.

Prva faza cjeloživotnog učenja

Obrazovanje i stručno usavršavanje odraslih igraju ključnu ulogu u strateškom dokumentu Europske unije 'Strategija razvoja Europe - 2020 agenda'. Rani odgoj i obrazovanje tome mogu značajno pridonijeti kako bi se postigli glavni ciljevi - smanjivanje preranog napuštanja školovanja i ublažavanje siromaštva. Sve više se istraživanjima i praksom dokazuje kako rani odgoj i obrazovanje djece donose dugotrajne koristi u kasnijem obrazovanju, osobnom razvoju, socijalnoj inkluziji, a zatim - i lakšem zaposlenju. Time se izbjegavaju i kasniji popravci 'štete', što je mnogo skuplje i ne uvijek uspješno.

Ne čudi stoga da ovo područje privlači sve veću pozornost političara. Europska komisija je 2006. objavila tzv. *Heckmanovu krivulju* koja je privukla veliku pozornost europskih ministara. Ona pokazuje korisne učinke ranog odgoja i obrazovanja djece, prema kojima ulaganje u predškolski odgoj i obrazovanje donosi najveću korist u smislu povrata uloženog, kao i najveću korist za marginalizirane obitelji. U godinama 2008. i 2009. ministri Europske unije zatražili su od Europske komisije da pokrene svoje mehanizme suradnje na ovom polju.

Njihovi rezultati iz veljače 2011. prvi su dio našeg odgovora. Tu Europska

komisija određuje koja su to ključna pitanja ranog odgoja i obrazovanja u kojima bi europska suradnja mogla biti *dodana vrijednost*.¹ Dokument Europske unije koristi smjernice OECD-a i UNICEF-a, te 40 ključnih ciljeva ranog odgoja i obrazovanja djece, koje je postavila europska mreža European Childcare Network, kao i rezultate do danas najopsežnije europske studije 'Rad na inkluziji - uloga odgajatelja u smanjenju siromaštva i promoviranju socijalne inkluzije'.² Time se konačno popunjava i zatvara nedostajuća karika u cjeloživotnom učenju.

Pristup bez kvalitete malo vrijedi

Još od EU ciljeva u smjernicama iz Barcelone 2002. godine na sveeuropskoj se razini razmatra problem (ne) mogućnosti ostvarenja prava na rani odgoj i obrazovanje djece. Tada je dogovoreno da bi zemlje članice Europske unije do 2010. godine trebale omogućiti cjelodnevne programe za najmanje 90% djece u dobi između 3 godine do polaska u školu, te za barem 33% djece do 3. godine života.

Glavna ideja Ciljeva, uz druge mjere poput politike roditeljskog dopusta, fleksibilnog radnog prostora, podjele obiteljskih obaveza između žena i muškaraca, bila je pomoć roditeljima male djece - osobito ženama - da pomire posao i obiteljski život. Iako su ove mjere pokrenule važne akcije zemalja

članica kako bi se osiguralo više mjesta u vrtićima, napredak je bio poprilično neujednačen. Štoviše, sve je jasnije kako pristup bez kvalitete vrlo malo vrijedi.

Ovo je i ključna poruka, koja je proizašla kao rezultat znanstvenog simpozija Komisije održanog 2008. godine. Više mjesta u vrtićima samo po sebi nije dovoljno: odgoj i obrazovanje u vrtićima moraju biti visoke kvalitete i nadilaziti interese tržišta rada, te promišljati budući život i dobrobit djece i njihovih obitelji, sada i ubuduće.

Kvaliteta se može definirati na mnoge i različite načine, ali svi se slažu da su dobro ekipirani stručni kadrovi, odgojno-obrazovni kurikulum, sadržaj programa i kvalitetno upravljanje vrtićima ključni. Smjernice razmatraju ova pitanja, te predlažu zemljama članicama suradnju kako bi istražile i međusobno razmjenjivale primjere i ideje dobre prakse, čime bi dobile poticaj i inspiraciju za poboljšanje vlastitih sustava, u smislu veće dostupnosti i više kvalitete. U smjernicama se zalaže za pristup ranom odgoju i obrazovanju u čijem je središtu dijete, uz cjelovit, holistički pristup cijelom nizu dječjih potreba: emocionalnih, kognitivnih, socijalnih i psihofizičkih. U tom je pravcu i zalaganje za inicijativu da se skrb integrira s odgojem i obrazovanjem u svim tipovima ustanova za djecu predškolske dobi.

Dostupnost vrtića svakom djetetu
Budući da visoka kvaliteta ranog odgoja i obrazovanja donosi velike koristi svojoj djeci, od ključne je važnosti da se takva usluga pokuša omogućiti svima. Iako se u smjernicama priznaje glavna uloga obitelji u ranom razvoju djeteta, ipak se ističe kako je ključno omogućiti djeci i njihovim roditeljima vrtićke usluge koje su blizu, na raspolaganju i financijski dostupne. To je posebno važno onima koji dolaze iz siromašnih i ugroženih sredina, koji bi najviše profitirali od kvalitetnog vrtićkog odgoja i obrazovanja ali koji, prema podacima PISA studije, najčešće imaju najmanje šanse za to. Nedavna studija europske mreže *Eurydice Network* daje detaljan pregled predškolskih sustava u zemljama članicama EU, kao pomoć za ublažavanja socijalnih i kulturalnih nejednakosti.³

Zapanjujuće je upečatljiv podatak da zemlje koje imaju bolje rezultate u PISA studiji najvećim dijelom jesu zemlje koje imaju najpristupačniji sustav predškolskog odgoja i obrazovanja. Oni 15-godišnjaci koji su pohađali vrtiće, u prosjeku su godinu ispred one djece koja nisu pohađala ustanove predškolskog odgoja i obrazovanja.

Svima dostupne, visokokvalitetne dječje ustanove također pridonose smanjenju socijalne nejednakosti. One pomažu djeci iz doseljeničkih, migrantskih obitelji, te djeci s posebnim potrebama, u njihovom jezičnom i kognitivnom razvoju, te lakšoj integraciji u redovito školovanje. Ipak, predškolski odgoj i obrazovanje djece ne mogu u potpunosti kompenzirati siromaštvo obitelji, ili socijalne i financijske nedostatke. Okruženje za djecu treba unaprijediti, prvenstveno većom podrškom roditeljima, te povezivanjem ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja s drugim važnim političkim pitanjima kao što su zapošljavanje, zdravlje i stanovanje.

Kvalitetni kurikulum

Istina je da su prve godine života djece - formativne i najvažnije. U tom smislu Europske smjernice ističu važnost pružanja kvalitetnih poticaja, njege i odgoja i obrazovanja djeteta u tom razdoblju života. Rano učenje može ići mnogo dalje od običnog razvoja kognitivnih vještina djeteta, uz barem istovjetnu pozornost posvećenu nekognitivnim elementima kao što su ustrajnost, motivacija i sposobnost interakcije s drugima: to su neizostavni preduvjeti budućeg učenja i socijalne uključenosti. Učenje se mora odvijati

na razvoju prilagođen način, s velikim naglaskom na igru koja je osnova budućeg učenja, osobito u ranom djetinjstvu.

Kvalitetno stručno osoblje

Nesporno je da je raspon različitih dužnosti i obveza odgajatelja u vrtićima širi i raznovrsniji od učitelja u kasnijim fazama obrazovanja. Također, velika migracijska kretanja u mnogim zemljama članicama Europske unije povlače za sobom pojačanu heterogenost društva, stoga se osoblje u vrtićima susreće i s izazovima rada s djecom iz različitih sredina i kultura. Europske smjernice zalažu se za ubrzanje profesionalizacije cjelokupnog stručnog osoblja vrtića, povećanje plaća odgajatelja, bolje radne uvjete, ali i njihove više početne kvalifikacije i kontinuirano stručno usavršavanje. Također se potiče razvoj pojedinačnih politika koje bi privlačile, educirale i zadržavale kvalificirane odgajatelje i pedagoge, te povećale broj muškaraca u odgajateljskoj struci. U tu je svrhu EU podržala i europski istraživački projekt CORE kojeg su provela sveučilišta East London i Ghent, u svrhu razvoja kompetencijskog profila stručnog osoblja u vrtićima.⁴

Kvalitetno upravljanje

EU se zalaže da se sustavi ranog odgoja i obrazovanja djece u svim zemljama članicama Unije trebaju temeljiti na jasnoj viziji o ranom dječjem razvoju, interdisciplinarnim pristupom koji nadilazi granice pojedinih sektora, uključujući širok spektar odgovornih sudionika i čimbenika, osobito roditelje i obitelji djece. Takav nam pristup omogućuje bolji odgovor na lokalne potrebe, te jasniju definiciju uloga i odgovornosti na ključnim i lokalnim razinama. Također olakšava prijenos i povratne informacije između obitelji i vrtića, te između vrtića i osnovne škole. Naposljetku, ističe učinkovite i kvalitetne mehanizme upravljanja kvalitetom.

Što će učiniti Europa?

Vijeće ministara EU u svibnju 2011. je usvojilo ove preporuke i zaključke o ranom odgoju i obrazovanju djece⁵, utvrdilo usvojene stavove oko naglašenih pitanja i problema, te postavilo prioritete za budući rad na suradnji i razmjeni odgojno-obrazovnih politika. Njima se izričito utvrđuje potreba za povećanom suradnjom na međudržavnoj, regionalnoj i lokalnoj razini svih zemalja članica EU i potreba za većim stupnjem ulaganja u odgoj i obrazovanje,

te obvezuje na provedbu daljnjih istraživačkih projekata čiji će rezultati pripomoći jačanju politike odgoja i obrazovanja ovog sustava i razvoju kvalitetnih programa. Krajem 2011. godine Europska komisija započinje s tzv. otvorenom metodom koordinacije na ovom području, što će pomoći zemljama članicama da identificiraju, analiziraju i razmjenjuju svoje dobre politike i prakse iz područja ranog odgoja i obrazovanja djece. Također, EU će podržati zemlje članice putem strukturalnih fondova, uključivanjem u programe cjeloživotnog učenja, kao i putem sedmog okvirnog programa za istraživanje i razvoj (*The 7th Framework Programme for Research and Development*).

Reference

- 1 European Commission (2011). European Commission Communication: *Early Childhood Education and Care: Providing all our children with the best start for the world of tomorrow*, [COM(2011)66]. http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/childhoodcom_en.pdf
- 2 Children in Scotland (2008-2010). *Working for Inclusion: the role of the early years workforce in addressing poverty and promoting social inclusion*. www.childrenscotland.org.uk/wfi
- 3 European Union (2009). *Tackling social and cultural inequalities through early childhood education and care*. Eurydice Network.
- 4 Cjelovito izvješće o projektu CORE, koje obuhvaća i hrvatski predškolski odgojno-obrazovni sustav, možete naći na <http://www.vbjk.be/en/node/3559>
- 5 Council of the European Union's *Conclusion on Early Childhood Education and Care*. <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/11/st09/st09424.en11.pdf>

Adam Pokorny je zamjenik ravnatelja Odjela za koordinaciju cjeloživotnog učenja u Općoj upravi za obrazovanje i kulturu Europske komisije. adam.pokorny@ec.europa.eu